

СТАНОВИЩЕ
НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
(в областвисшеобразование 2. Хуманитарнинауки,
професионалнаправление 2.1. Филология,
докторскапрограмаСлавянскиезици (словашкиезик))

СЛЕНГЪТ И НЕГОВИТЕ УПОТРЕБИ В БЪЛГАРСКАТА И
СЛОВАШКАТА ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА
(ВЪРХУ МАТЕРИАЛ ОТ РОМАНИТЕ „НЕРОН ВЪЛКЪТ” ОТ ХР. КАЛЧЕВ
И „РЕКИТЕ НА ВАВИЛОН” ОТ П. ПИЩЯНЕК)

на докторант

Диана Кирилова Иванова

Рецензент: доц. д-р *Анжелина Христова Пенчева*,
преподавател по история на чешката литература, история на
славянските литератури и теория на превода
в ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград

Представеният на вниманието на научното жури труд е сериозна научна разработка с обем над 270 стандартни страници, 206 заглавия библиография и двуцифрен брой ексцерпирани източници. Авторката е отличен специалист езиковед, със специализация върху словашкия език. Доколкото съм следила научната ѝ кариера, ми е известно, че тя работи от доста години активно именно върху разглежданата проблематика – теоретизацията на сленга като социолингвистичен феномен и реализациите му в художествената литература.

Както и при други подобни обсъждания на езиковедски славистични текстове, представлявам в журито литературоведския и преводаческия поглед към представеното изследване. В случая обаче проблематиката ми е особено близка и по други причини. Работила съм дълги години като издателски редактор, първите от които – преди 1989 г., тоест във време, когато жаргонизмите и вулгаризмите бяха старателно избягвани (понякога „зачиствани“) и в родната литературна продукция, и в преводната, така че внимателно следях бурното нахлуване на тази езикова материя след политическите промени у нас, в Чехия и отчасти в Словакия. Освен това в последно време работя над сравняването на романите на Христо Калчев с два романа на много нашумелия в Чехия Михал Вивег. Интересно е, че Вивег третира приблизително същите теми и използва подобни композиционни

похвати (романите са почти изцяло диалогични, с пестеливи авторски „пояснения“ за вътрешния свят на героите, които пък са, с малки изключения, реални лица – министри, кметове, президенти, във втория роман назовани и със собствените си имена) и постига приблизително същите внушения, използвайки обаче напълно книжовен език. Може би причината е, че в центъра на вниманието при него все пак са фигури от висшия политически елит и шефове от полицията и прокуратурата и в несравнимо по-малка степен – дребни персонажи от криминалния свят и ъндърграунда.

Разбира се, разработената от Диана Иванова проблематика ми е близка и като преводач – както авторката споменава резонно на немалко места, преводът на сленг е много сериозен преводачески проблем, често пъти почти нерешим, поради количествените и качествените разлики в сленговия „масив“ във всеки един език. (Интересно е например да се сравнят българският и чешкият превод на „Трейнспотинг“ – и двата много сполучливи, но със съвсем различен „градус“ на не книжовност и съответно поражаващи съвсем различни представи за героите и ставащото). Вж. в дисертацията примерите от стр. 93 и следв., като преди години често пъти използвах цитирания превод на чешки на известния роман *The Cool World* на Уорън Милър (1959), в чешката версия със заглавие *Prezident Krokodýlů*, в практическите часове по *obecná čeština*. Тук бих попитала докторант Иванова каква е причината фамозната трилогия на Пищянек да не бъде преведена досега на български – дали просто не се е намерил достатъчно смел преводач?

Практически половината от текста на дисертацията е посветена на теоретични проблеми, като една трета от общия обем е обстоен и скрупулъозен преглед на досегашните разработки на въпроса за сленга и типологично сродните му езикови явления в българското, словашкото и чешкото езикознание (с „пресягания“ към литературата, социологията и т. н.). Намирам тази част от представения текст и за необходима, и за твърде ценна. Необходима, защото, както се вижда от прегледа, съществува смайващ терминологичен разнобой, който неминуемо е трябвало да се отсее и авторката да укаже оперативния си терминологичен апарат. За мен все пак не стана съвсем ясно какви са разликите между понятията жаргон и сленг и евентуално в каква субординация са те. Ценна, защото независимо от сериозните постижения на българските сленголози като М. Виденов и Г. Армянов (и, разбира се, мнозина други) представянето и на словашката и чешката школи несъмнено би разширило анализационното им поле.

Прегледът е повече от достатъчно изчерпателен. Разбира се, биха могли да се цитират и още материали, като например статията „Нежаргонно за

жаргона“ на П. Вълков, но е явно желанието на авторката да се придържа към строго езиковедските изследвания на проблематиката.

Струва ми се високо стойностна и важна главата за реализацията на сленга в художествената литература – типология, историческо развитие (за мен беше много интересен прегледът на далеч по-стари срещания на жаргонен страт, макар и кратък и избирателен).

Важни са, естествено, и частите, описващи и обясняващи големия бум на масирано навлизане на сленга в славянските художествени текстове след 1989 г. Тук може би заслужава повече внимание практиката в периодичния печат и особено „пионерският“ опит на списание „Егоист“. Навярно повече внимание би могло да се отдели и на публицистичните сайтове и блогове в Интернет – един съвсем нов и много специфичен езиков субстрат. Интересно дали според авторката има спад на „опиянението от свободата“ и в употребата на разглежданото явление.

За да се спази традицията, бих задала два-три въпроса, в никакъв случай не критични.

Дали според Д. Иванова масово употребявани англицизми (често вече интернационализми) като „куул“, „уоу“ и т. н. могат да се смятат за част от българския сленг?

Има ли синтактични прояви на сленга в български, може ли да се посочат примери?

Известно е, че в по-ранните си романи Хр. Калчев пише напълно книжовно и неутрално стилистично (вж. напр. „Вътрешна светлина“). Какви са причините рязко да промени стила си, дали той му е бил латентно присъщ, като се има предвид психо-социо-психологическата личност Калчев, или избраната тема го е изисквала?

Относно стила и езика на работата – намирам ги за много добри, спазен е стилистичният канон на научното писане, приветствам и леките отклонения от строгата академичност, но биха могли да се изчистят някои дребни грешки (напр. употреба на запетай и тирета, синтактично разминаване и разпадане при някои по-дълги пасажки).

В заключение: Несъмнено става въпрос за приносен, нужен с оглед спецификите на днешния ден труд, успешно продължаващ българската изследователска традиция. Ето защо, в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение предлагам с пълна убеденост на членовете на уважаемото Научно жури да присъдят на докторант Диана Иванова образователната и научна степен „доктор“.

София, 10.03.2017 г.

П.П. Заявявам, че Авторефератът адекватно и подробно предава съдържанието на дисертационния труд.

Подпис:

/доц. д-р Анжелина Пенчева/